

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Journal of Divinity Faculty of Recep Tayyip Erdogan University
e-ISSN: 2147-2823

RTEUIFD, June 2021, 19: 400-402

Kitap Değerlendirmesi / Book Review

Doi: <https://doi.org/10.32950/rteuifd.912604>

Zehra Bayraktar*

Turan, Süleyman-Battal, Emine (ed.). Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi. (İstanbul: Okur Akademi, 2020).

Turan, Süleyman-Battal, Emine (ed.). Encyclopedia of New Religious Movements. (İstanbul: Okur Akademi, 2020).

XX. yüzyılın ikinci yarısında çeşitli sebeplerle mevcut geleneksel dinlere meydan okuyarak tarih sahnesinde boy göstermeye başlayan ve yeni dini hareketler (Bundan sonra YDH olarak kısaltılacaktır.) olarak adlandırılan çok sayıda dini grup ortaya çıkmıştır. Söz konusu dini oluşumlar sahip oldukları dini inanç ve pratikler açısından araştırmacıların ilgisini çekmeye başladıkları andan itibaren çok sayıda araştırmaya da konu olmaya başlamış ve hatırı sayılır bir literatürün ortaya çıkmasına yol açmıştır. Özellikle bu oluşumların daha çok Batı dünyasında ortaya çıktıkları ve yayılım gösterdikleri göz önüne alındığında literatür bakımından da ülkemize oranla Batı'da çok daha fazla araştırmanın yapıldığı bir vakıdır.

Batı'da yapılan söz konusu araştırmalar arasında YDH'lere dair genel bilgiler sunan önemli eserlerden söz etmek mümkündür. Bunlar arasında incelemesini yapacağımız çalışmaya benzer nitelikte ansiklopedik bir mahiyet arz eden ve içerik bakımından da zengin birer kaynak olan Peter B. Clarke (ed.) *Encyclopedia of New Religious Movements*, Eileen Barker *New Religious Movements: A Practical Introduction* ve Lorne L. Dawson (ed.) *Cults and New Religious Movements: A Reader* isimli kitaplar yer almaktadır. Ülkemizdeki literatüre bakıldığında YDH'lerle ilgili genel bilgiler sunan

---

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Trabzon Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı.

Graduate Student, Trabzon University, Institute of Graduate Studies, Department of Philosophy and Religious Sciences. Trabzon/Turkey (zehrabayraktar66@icloud.com)

<https://orcid.org/0000-0002-8438-3963>

birkaç sınırlı kitabın yanı sıra yine spesifik olarak Satanizm, Moonculuk ve Mormonlar gibi bazı YDH'leri konu edinen çalışmalardan da söz etmek mümkündür. Genel nitelikli kitaplar arasında öne çıkan bazı hareketlerin temel inanç, ibadet ve uygulamaları konusunda bilgilerin sunulduğu Ali Rafet Özkan'ın *Kıyamet Tarikatları*, benzer içeriğe sahip Ali Köse'nin *Milenyum Tarikatları* ve yine YDH'lerin Türkiye'deki yansımalarına, tarihsel süreçlerine ve ülkemizdeki misyon faaliyetlerine ana hatlarıyla işaret ederek hazırlanmış olan Mehmet Aydın'ın *Türkiye'ye Yönelik Batı Kökenli Cereyanlar* isimli eserler sayılabilir. Moonculuk hakkında onun teolojik, siyasi ve ticari boyutlarına dair yazılmış olan Mustafa Bıyık'ın *Küresel Bir Din Projesi Olarak Moonculuk*, Satanizm'in birçok yönüne işaret ederek hazırlanmış olan Ahmet Güç'ün *Satanizm: Şeytana Tapınmanın Yeni Adı* ve Mormonlar'ın tarihsel süreçleri ve doktrinlerine yönelik olarak yazılmış olan Mehmet Katar'ın *Mormonlar* isimli çalışması spesifik ve ele aldığı içerik bakımından kapsamlı olarak hazırlanmış çalışmalara örnek olarak zikredilebilir. Bunların yanı sıra YDH'lerin başlıca tartışma konusu yapılan özellikleri ve yönleri hakkında farklı boyutlarına dair hazırlanan makaleler ve sempozyumlarda sunulan bildiriler de söz konusudur. YDH'ler alanında ele alınan maddeler bakımından en kapsamlı ve en zengin içeriğe sahip çalışma olması ve daha önce hakkında ülkemizde hiçbir çalışma bulunmayan onlarca harekete dair bilgiler ihtiva etmesi tanıtımını yaptığımız *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*'ni ülkemizdeki çalışmalar arasında öne çıkarmaktadır.

Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi, bu alandaki boşluğu doldurmak ve alana katkı sağlamak gayesiyle hazırlanmıştır. Konunun uzmanı akademisyenler ile lisansüstü eğitim gören toplam 100 araştırmacının katkılarıyla derlenen kitapta 242 YDH hakkında bilgi verilmektedir.

YDH'ler hakkında her ne kadar farklı tanımlamalar ya da isimlendirmeler yapılmışsa da editörler bu kitapta objektif davranarak YDH'ler ismini tercih etmişlerdir. Kitap içerisinde daha çok yirminci yüzyılda ortaya çıkan YDH'ler konu edinilmekle birlikte on dokuzuncu yüzyılda ortaya çıkan dikkat çekici bazı YDH'ler de çalışmaya dahil edilmiştir. Kitabın kapsamına dahil edilen YDH'lerin rastgele seçilmediği ve dünyanın genel bir panoramasını ortaya koyabilmek adına hemen her coğrafyada ortaya çıkan oluşumlara az ya da çok yer verildiği anlaşılmaktadır. Bu anlayış doğrultusunda YDH olmamalarına karşın bazı grupların ortaya çıkmasına rehberlik eden "Daimoku" ve "Ennegram" gibi bazı maddelerin de çalışmaya dahil edildiği belirtilmektedir.

Kitabın giriş bölümünde YDH'lere dair genel bilgiler verilmekte ve kitap içerisinde yer alan YDH'lerin karakterlerine ve temel özelliklerine yönelik sade bir çerçeve sunulmaktadır (ss. 11-15). Kitapta yer alan her bir YDH ve özellikleri sıralanırken belirli bir usul ve sıra takip edilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda kitabın içeriğine dair bilgi verilirken her YDH hakkında öncelikle ismine, kurucusuna ve genel olarak tarihçesine vurgu yapılmakla birlikte, kutsal metinleri, inanç esasları, ritüelleri,

festivalleri, günümüzde mevcut üye sayıları ve eğer bulunuyorsa YDH'ler açısından anlamı taşıyan sembolleri ile ilgili bilgi verecek şekilde büyük bir titizlikle düzenlenmiştir. Bu anlamda her bir YDH ile okuyucuya olabildiğince içerik açısından orantılı, sistematik ve kapsamlı bir bilgi sunulmaya çalışılmıştır. Ancak bazı YDH'lerin üyeler haricinde dış dünyaya kapalı olması, içe dönük bir yapı arz etmesi dolayısıyla kaynak bakımından zengin bir literatür oluşturmaması gibi nedenlerden dolayı çalışmada sayfa sayıları açısından farklılıklar göze çarpmaktadır. Fakat yine de bunun eserin niteliğini gölgede bırakmayacağı düşüncesindeyiz.

Kitabın içerisinde yer alan her bir YDH'nin yazılış üslubuna baktığımızda ise içeriğe dahil edilen YDH'lerin isimlerinin çoğunun Türkçeleştirilerek aktarılmasına özen gösterildiği ifade edilmektedir. Ancak bazı YDH'lerin isimlerinin Türkçe'ye çevirme sırasında karşılaşılan güçlükler ya da bu YDH'lerin daha çok orijinal isimleri ile tanınmasından dolayı kitapta ilk geçtiği yerde Türkçe karşılıklarına değinilmekle birlikte sonrasında orijinal isimleri ile aktarıldığı belirtilmektedir. Ayrıca metin içerisinde yer alan yabancı kelime ve terimlerin Türkçe karşılıklarına da mümkün olduğunca yer verilmiş ve metnin anlaşılması okuyucu açısından kolaylaştırılmıştır.

YDH'ler alanında Türkiye'de yapılan çalışmalar incelendiğinde, dinler tarihi bölümünün yanı sıra din sosyolojisi, din psikolojisi gibi bölümlerde YDH'lere dair hem genel hem de spesifik bilgiler sunan tez, makale ve kitapların yer aldığı görülmektedir. Fakat yukarıda sözü edilen kaynakların YDH'lerin sayısı açısından daha dar kapsamlı olduğu dikkate alındığında incelemesini yaptığımız kitabın önemi daha da artmaktadır. Bu açıdan "Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi" isimli bu kitap önemli bir çalışma olmanın yanı sıra konuya dair yeni araştırmalara da kaynaklık teşkil edecek önemli bir referans kitabı olarak nitelendirilebilir.

Sonuç olarak "Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi" isimli bu çalışmanın ülkemizdeki önemli bir boşluğu doldurduğu söylenebilir. Son derece akıcı ve anlaşılır bir dil ve üslubun kullanıldığı kitap, ayrıca yararlanılan kaynaklar bakımından da önemli bir referans kaynağı sayılabilir. YDH'ler yazılırken birinci el kaynakların kullanılmış olması ve her bir maddenin sonunda kaynakça kısmında YDH'lere dair resmi web sitelerinin sunulmuş olması da bu konu hakkında geniş ve detaylı bilgi sahibi olmak isteyen araştırmacılara büyük bir kolaylık sağlamaktadır. Bir bütün olarak değerlendirildiğinde kitabın, YDH'ler konusunda araştırma yapmak isteyen öğrenci, araştırmacı ve akademisyenlere faydalı bir kılavuz niteliği taşıdığını söyleyebiliriz.

Atf: Turan, Süleyman-Battal, Emine(ed.). "Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi". Değerlendiren: Zehra Bayraktar. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19 (2021): 398-400.